

Zelf vragen maken bij teksten

Vak	
Nederlands	
Leerjaar / sector	
onderbouw/bovenbouw; vmbo/havo/vwo	
Context	
<p>Leerlingen maken zelf vragen bij een verzameling van teksten rondom een thema om gezamenlijk kennis van een onderwerp op te bouwen. Dat doen ze op basis van een indeling van vraagtypen op basis van de taxonomie van Bloom (zie bijlage 1).</p>	
Leerdoelen	
<p><i>Leerdoelen</i> Ik leer teksten lezen op verschillende niveaus van begrip (herinneren, begrijpen...evalueren, creëren).</p> <p><i>Succescriteria</i> Ik kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zelf vragen maken bij een tekst op de verschillende niveaus van begrip (herinneren, begrijpen...evalueren, creëren). • begrijpelijke, specifieke vragen formuleren. • volledige en bondige antwoorden formuleren op vragen van verschillende niveaus van begrip. • relevante leesstrategieën toepassen om de tekst te begrijpen. 	
Aantal lessen	
2 lessen	
Fase(n) van de FE-cyclus	
<pre> graph TD F1(Fase 1: Verwachtingen verhelderen) --> F2(Fase 2: Leerlingreacties ontlokken en verzamelen) F2 --> F3(Fase 3: Reacties analyseren en interpreteren) F3 --> F4(Fase 4: Communiceren met leerlingen over resultaten) F4 --> F5(Fase 5: Vervolgacties ondernemen: onderwijs & leren aanpassen) F5 --> F1 </pre>	<p>Leerlingen formuleren zelf vragen met bijbehorende antwoorden bij een aantal teksten rondom een thema op verschillende niveaus van begrip. De leraar observeert, stuurt bij. In de tweede les staat het beantwoorden van elkaars vragen centraal.</p> <p>De activiteiten tijdens deze lessen beslaan fase 2 (leerlingreacties ontlokken en verzamelen), fase 3 (reacties analyseren en interpreteren), fase 4 (communiceren met leerlingen over resultaten) en fase 5 (passende vervolgacties. In de lesbeschrijvingen wordt tussen haakjes steeds verwezen naar de betreffende fase in de FE-cyclus.</p>

Uitvoering lesactiviteit

Materialen / hulpmiddelen

- Optioneel: een PowerPointpresentatie met theorie, leerdoelen en leeractiviteiten;
- Voor alle leerlingen kopieën van de zes categorieën met vragen (bijlage 1)
- Voor alle leerlingen de set geselecteerde teksten
- Voor alle groepjes leerlingen voldoende lege kaartjes

Vorbereiding

- Selecteer geschikte, authentieke en uitdagende tekstbronnen rondom één thema, van voldoende kwaliteit en in de vorm van verschillende tekstgenres.

Lesopzet globaal

- Verhelderen van leerdoelen en inkadering van de lessen
- Klassikale activiteit waarbij leerlingen gezamenlijk oefenen met de verschillende categorieën vragen bij een korte tekst
- Groepsactiviteit waarbij leerlingen zelf vragen maken bij een viertal geselecteerde teksten
- Klassenactiviteit waarbij leerlingen de vragen beantwoorden en bespreken

Lesopzet gedetailleerd

Les 1.

De leraar bespreekt de doelen van de les: voldoende kennis opbouwen van een onderwerp om er met elkaar over te kunnen praten, een mening erover te kunnen vormen en erover te schrijven. Ook licht hij de leeractiviteiten en het belang ervan toe. Leerlingen hebben van een klassikaal onderwerp / thema vier teksten ontvangen, bijvoorbeeld over plastic afval in de Noordzee, over de meerwaarde van meertaligheid of over nepnieuws via sociale media tijdens verkiezingen.

Om tekstbegrip te bevorderen, de kennis van leerlingen over het onderwerp te vergroten en een gezamenlijke kennisbasis op te bouwen, gaan leerlingen zelf vragen maken bij de teksten.

Uitgangspunten daarbij zijn:

- De teksten behoren tot verschillende genres: informerend, overtuigend, instruerend en amuserend dus zakelijk en fictie.
- De teksten zijn authentieke en uitdagende teksten met een rijk taalaanbod. Ze variëren in lengte. Juist omdat er langer met leerlingen aan het onderwerp en met de teksten wordt gewerkt, is het van belang om teksten aan te bieden die niet te makkelijk zijn.
- De vragen die leerlingen maken zijn met name gericht op de inhoud van de tekst, met focus op het begrip van de tekst als geheel.
- Er is sprake van een balans tussen basisvaardigheden (zoals herinneren, begrijpen) en hogere denkvaardigheden (zoals evalueren, creëren).
- Leerlingen gaan aan de hand van hun vragen met elkaar in gesprek over de inhoud van de tekst, om zo hun kennis en begrip te verdiepen.
- De aanpak is gericht op taalproductie en werkt daarom zo min mogelijk met gesloten vragen bij de tekst (meerkeuze-, aanwijs-, citeer-vragen).

De leraar legt uit dat tekstbegrip zich op verschillende niveaus afspeelt: je kunt woorden van een zin begrijpen, van een alinea maar als je de tekst als geheel en de verbanden tussen de verschillende ideeën uit de tekst niet begrijpt, begrijp je eigenlijk de essentie van de tekst niet. De leraar licht toe dat je

aan een tekst verschillende soorten vragen kunt stellen. Dat doet hij aan de hand van het document *Categorie vragen per niveau* (bijlage 1).

De leraar legt kort de categorieën uit. Vervolgens deelt hij een korte tekst uit en presenteert hij een aantal vragen. Leerlingen gaan in tweetallen aan de hand van het document na van welke categorie vragen sprake is en noteren op hun wisbordje een getal van 1 (herinneren) – 6 (creëren), corresponderend met de categorieën in het document (fase 2). Klassikaal bespreekt de leraar de vragen en waarom ze tot een bepaald type behoren. Met de leerlingen gaat hij na welke categorieën ze makkelijk of moeilijk vinden om te formuleren en te beantwoorden (fase 3 en 4). Afhankelijk van het begrip en de vertrouwdheid met het format besluit de leraar om met de hele klas nog meer voorbeelden te bespreken (van een bepaalde categorie van vragen), dit met een deel van de klas te doen, of om door te gaan met het volgende onderdeel (fase 5).

Vervolgens ontvangen de leerlingen in groepjes van vier leerlingen een viertal teksten. De opdracht aan de leerlingen is dat ze bij elke categorie ten minste één vraag formuleren. Dat doen ze op kaartjes, waarbij ze op de voorkant de vraag en op de achterkant het antwoord formuleren, en het nummer van de teksten en de categorie van vragen (fase 2). Leerlingen kunnen ervoor kiezen een vraag over een tekst te laten gaan of meerdere teksten te gebruiken voor de vraag en het antwoord. Eventueel kan gewerkt worden met rollen in de groepjes:

- de schrijver van de vragen,
- de schrijver van de antwoorden,
- iemand die het document *Categorie vragen per niveau* bewaakt, kijkt en voorleest hoe het daar geformuleerd wordt, welke handelingswerkwoorden en vraagformats worden gebruikt,
- de gespreksleider/vragensteller die de tijd bewaakt, beurten deelt en vragen stelt als iets niet duidelijk is.

De leraar loopt rond en gaat met de leerlingen na of de vraag helder is geformuleerd, concreet en bondig (fase 3 en 4). Aan het einde van de les leveren de leerlingen hun kaartjes met vragen en antwoorden in en benoemen ze op een exit-card (post-it) hun naam, een top en tip/vraag (fase 2). Wat hebben ze geleerd en wat vinden ze nog moeilijk/willen ze nog oefenen? Op basis van de exit-cards en de gemaakte vragen beslist de leraar hoe hij de volgende les start (fase 5):

- Aan de hand van goede en minder goede leerlingvoorbeelden van bepaalde categorieën vragen eventuele misconcepties/veel gemaakte fouten bijstellen. Dit kan met de hele klas, of met een deel van de klas. Ter plekke kunnen de minder goede voorbeelden verbeterd worden.
- Aan de slag met de vervolgactiviteit (zie les 2).

Les 2

In deze les wordt de inhoud van de teksten uit les 1 verder uitgediept. Daaraan voorafgaand haalt de leraar aan de hand van enkele vragen kort de voorkennis van de leerlingen op t.a.v. de verschillende categorieën van Bloom met vragen als:

- Tot welke categorie vragen behoort het schrijven van een reactie op een tekst?
- Hoe heet de categorie waar je informatie moet kunnen herkennen?

Vervolgens vormen de leerlingen dezelfde groepjes als in les 1. Ze ontvangen per groepje opnieuw de vier teksten waarbij ze in de vorige les vragen hebben gemaakt. Leerlingen krijgen de tijd om elk een tekst te lezen en elkaar vervolgens te vertellen waar de teksten over gaan.

De leraar heeft alle vragen (of een selectie) verzameld en per categorie geordend. Op het digibord projecteert hij een online dobbelsteen (<http://www.onlinedobbelsteen.nl/>) of hij gebruikt een echte dobbelsteen. Het aantal ogen dat wordt gegooid, betekent een kaart van de stapel van desbetreffende categorie van Bloom: een 1 = herinneren, een 3 = toepassen etc. De leraar leest de betreffende vraag

voor en de groepjes leerlingen overleggen met elkaar en schrijven een gezamenlijk antwoord op (fase 2). Per ronde controleert de leraar of de antwoorden correct zijn, of hij laat de leerlingen dat zelf doen. Eventueel kunnen de leerlingen punten verdienen voor elk goed antwoord.

Belangrijk in dit proces is dat de leraar nagaat of de vragen die leerlingen geformuleerd hebben concreet, specifiek en helder zijn, en wat er beter kan. Hetzelfde geldt voor de antwoorden (fase 3 en 4). De leraar gaat daarbij met de klas in gesprek over de inhoud van de tekst: wat staat er, wat bedoelt de auteur ermee, etc. en licht zo ook de inhoud van de tekst toe. Bij de afsluiting van de les gaat de leraar na in hoeverre leerlingen zelf nog vragen hebben bij de inhoud van de tekst. Ook benadrukt hij het belang van het opbouwen van voldoende kennis over een onderwerp zodat je er met elkaar over kunt praten, er een mening over kunt vormen en erover kunt schrijven.

Differentiatie en variatie

- In plaats van teksten voor leerlingen te selecteren, kan afhankelijk van de leerdoelen ook gekozen worden voor een aanpak waar leerlingen (een deel van) de teksten zelf zoeken rondom een thema.
- In plaats van in groepjes van vier vragen te formuleren, kan de leraar ervoor kiezen leerlingen in duo's te laten werken en de volgende les twee duo's te koppelen en elkaars vragen te beantwoorden.
- Deze werkvorm kan ook ingezet worden om gezamenlijk een leestoets te ontwikkelen rondom een aantal teksten, waarbij het onderwerp en de teksten van tevoren bekend zijn en voorbereid worden. Van elk groepje kan er dan één vraag geselecteerd worden.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar

Reflectie op de aanpak

- De geformuleerde leesvragen en antwoorden geven de leraar en de leerlingen inzicht in waar de leerling staat: begrijpt de leerling de woorden, de verbanden, de tekst als geheel, kan hij vergelijken, verbanden leggen, adequaat reageren, reflecteren en evalueren?
- Leerlingen worden bewust van hun formuleringsvaardigheden: ze ervaren dat niet duidelijk genoeg formuleren betekent dat de ander de vraag en/of het antwoord niet begrijpt.
- Leerlingen zijn gericht met de inhoud van de tekst bezig en doen dat op een interactieve, spelende wijze. Ze doen daarbij gezamenlijk kennis op over een onderwerp en krijgen inzicht in de verschillende type vragen die je kunt stellen aan een tekst.

Tips voor gebruikers

- Kies geschikte, gevarieerde en authentieke teksten rondom één thema, zowel fictie als non-fictie.
- Besteed voldoende tijd aan wat een vraag/antwoord helder of vaag geformuleerd maakt. Doe dat in gesprek met de leerlingen en aan de hand van voorbeelden.
- Werken leerlingen vaker met deze aanpak? Stimuleer ze dan om vragen te stellen waarin ze de verschillende teksten gebruiken, bijvoorbeeld: Waarover zijn de auteurs van tekst 1 en 2 het in elk geval eens? Welk advies zou auteur x de auteur van tekst y hebben gegeven en waarom?

Auteur(s)

Informatie over auteur(s)

Gerdineke van Silfhout is leerplanontwikkelaar voor het voortgezet onderwijs bij SLO. Als thema-coördinator toetsing houdt zij zich bezig met zowel toetsing in dienst van leren en ontwikkeling als de kwaliteit en kwaliteitsborging van afsluitende toetsing, zowel in primair als voortgezet onderwijs. Daarnaast werkt Gerdineke als taalexpert aan projecten rondom taal, waaronder geïntegreerd taalonderwijs.

Bijlage 1. Categorie vragen per niveau taxonomie Bloom

Niveau	handelingswerkwoorden	vragen
1. herinneren:	definiëren, beschrijven, weten, selecteren, opsommen, aanwijzen, herkennen, onderstrepen, kiezen, citeren	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wie/waar is/was... 2. Wat deed/gebeurde... 3. Wanneer gebeurde... 4. Hoe vaak... 5. Wijs in de tekst aan... 6. ...
2. begrijpen	begrijpen, uitleggen, verklaren, verhelderen, beschrijven, voorbeelden geven, interpreteren, aantonen, onderbouwen, parafaseren, voorspellen, samenvatten, vergelijken, verbanden leggen, ordenen, onderscheiden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Leg uit hoe... 2. Vertel in je eigen woorden... 3. Wat betekent het dat... 4. Beschrijf wat er gebeurt als... 5. Wat is de hoofdgedachte / kernzin van... 6. Maak een kaart/mindmap/woordweb van... 7. Welk deel van de tekst illustreert dat... 8. ...
3. toepassen	toepassen, berekenen, demonstreren, voorspellen, relateren, oplossen, gebruiken, ontdekken, veranderen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Welke vragen stel je bij... 2. Hoe zou jij probleem x oplossen als... 3. Wat zou er gebeuren als je... 4. Zou je hetzelfde doen als ... 5. Als je daar zou zijn, zou je... 6. Zoek twee aanvullende bronnen die... 7. ...
4. analyseren	analyseren, vergelijken, contrasteren, differentiëren, identificeren, infereren, selecteren, relateren, indelen, kenmerken bepalen, structureren	<ol style="list-style-type: none"> 1. Waardoor komt het dat... 2. Wat is het probleem als/bij/van 3. Hoe komt het dat... 4. Hoe had x het anders kunnen aanpakken, zodat... 5. Wat is de oorzaak (oorzaken)/het gevolg (de gevolgen) van... 6. Hoe kun je persoon x het beste omschrijven? 7. Welke gebeurtenissen in de tekst zijn onrealistisch in het dagelijks leven? 8. Wat zijn de overeenkomsten/verschillen tussen tekst x en y... 9. Op welke andere manieren kan de schrijver/de hoofdpersoon, ... 10. ...
5. evalueren	beoordelen, concluderen, bekritisieren, doorlichten, onderbouwen, rechtvaardigen, evalueren, becommentariëren	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wat vind je er van dat... 2. Ben je het eens met de schrijver/de hoofdpersoon, waarom wel/niet?

		<ol style="list-style-type: none"> 3. Vind je dat de hoofdpersoon het probleem goed aanpakt, waarom wel/niet? 4. Zou je dit boek/verhaal/deze tekst aanraden? Waarom wel/niet? 5. Selecteer de beste... Waarom is dit de beste? 6. Welke zin geeft volgens jij het beste weer dat... en waarom? 7. Wat denk je dat er zal gebeuren als... 8. Vind je dat dat de vorm waarin de auteur de tekst heeft gegoten past bij het doel / publiek van de tekst? 9. Is dit echt gebeurd? Waarom wel/niet. 10. Welk personage zou je in het echt graag ontmoeten en waarom? 11. Spreekt het verhaal/thema/onderwerp je aan en waarom? Wat spreekt je aan en waarom? 12. Is x goed/slecht/gezond/wenselijk... waarom? 13. ...
6. creëren	categoriseren, samenstellen, creëren, ontwerpen, adviseren, maken, ontwerpen, reviseren, herschrijven, plannen, organiseren	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wat/Hoe zou het zijn als/om... 2. Maak een... 3. Stel je voor dat je (een) x bent... 4. Wat zou er gebeuren als... 5. Schrijf een reactie van 100 woorden op/over... 6. Schrijf een ander einde van de tekst... 7. Herschrijf de inleiding zodat... 8. Teken een ... van... 9. Geef een advies over... 10. ...

Bron: Anderson, L. W. and Krathwohl, D. R., et al (Eds..) (2001) *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Allyn & Bacon. Boston, MA (Pearson Education Group).